

శ్రీ. విశ్వేశ్వరరావు
ఓం

మీ

నన్నయ నీతిరత్నములు.

(Selections from Nannaya Bhattu's Bharatam.)
లఘుటిక-అవసర వ్యాకరణములతో.

సంపుటికర్త :

విద్వాన్, ములుగు చంద్రమాళిశాస్త్రి.

యం. యస్. శర్మ అండ్ కో.,

విద్యావిషయక ప్రచారకులు

గుంటూరు

తెనాలి

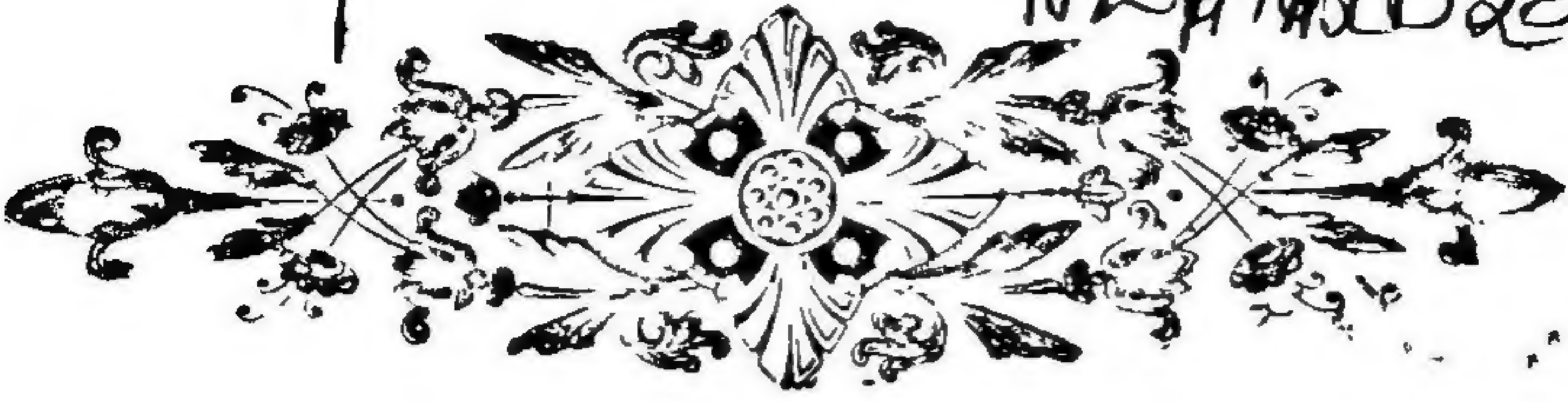
1932

తె నా లి
భారతీ ప్రెస్ నందు
ముద్రితము.

తృతీయ ముద్రణము.

— దీని మొదట వంద పాఠ్యములు : —

1911/12/13/14/15

శ్రీమీనామైవమః

నన్నయనీతిరత్నములు.

రాజు.

శ. కులము గలవాఁడు శౌర్యము
గలవాఁడును నధిక సేన ర గలవాఁడును భూ
తలమున రాజును నామము
విలసిల్లఁగఁ దాల్చు మూఁడు ర విధములఁ బేర్చిన్. 1

శ. గుఱుకొని కార్యకార్యము
లెఱుఁగక దుశ్చరితుఁడై య ర హితుఁ డగునేనిన్
మఱువక గురునైనను జను
లెఱుఁగఁగ శాసించునది మ ర హీశుఁడు బుద్ధిన్. 2

శ. జనపాలుఁడు మృదుకర్మం
బుననైనను క్రూరకర్మ ర ముననైనను నే
ర్పున నుద్ధరించునది త
న్ననపాయత బొందజేయు ర నది కర్మంబుల్. 3

క. అమలినమతి నాత్మచ్ఛి
 ద్రము లన్యలెఱుంగుండ శ దా నన్యచ్ఛి
 ద్రము లిమ్ముగ నెఱుఁగుచు దే
 శముఁ గాలము నెఱిఁగి మిత్ర శ సంపన్నుండై.

4

క. బలహినులైనచో శ
 త్రులఁ జదుపుట నీతి, యధిక శ దోర్భ్యర్య సుహృ
 ద్బలులైనవారిఁ జమపఁగ
 నలవియె యక్లేశసాధ్యు శ లగుదురె మీఁదన్.

5

క. నానావిహార శైలో
 ద్యానసభాతీధన్ దేవ శ తాగృహయానా
 స్థానమున కరుగునెడ మును
 మానుగ శోధింపవలయు శ మానవపతికిన్.

6

క. తఱియగు నంతకు రిపు దన
 యఱకడఁ బెట్టుకొని యుండు శ నది తఱి యగుడన్
 జెఱుచునది తాతి మీఁదను
 వఱలక మృద్ధుటము నెత్తి శ వైచినభంగిన్.

7

క. తన కపకారముఁ జేసిన
 జనుఁ డల్పుడనుచు నమ్మి శ జడమతియై చే
 కొనఁజన దించుక ముల్లయి
 శను బద్ధతులందునున్న శ నడవఁగ నగునే.

8

క. బాలుఁడని తలఁచి రిపుతో
 నేవిధమునఁ గలసి యునికి శ యదికార్యమె యు

శ్రీలాకణమించుకయును

సాలదె కాల్పఁగ నుగ్ర శ శైలాటవులన్.

9

క. మొనసి యపకారిఁగడ నిడి

కొనియుండెడి కుమతి దీర్ఘ శ కుజశాఖాగ్రం

బుననుండి నిద్రవోయెడు

మనుజునకు సమానమగుఁ బ్ర శ మత్తత్వమునన్.

10

చ. తడయక సామభేదముల శ దానములన్ దయతోడనిమ్ముగా

నొడివియుసత్యమిచ్చియుజరన్ జననాధక్యతాపరాధులన్

గడిఁగి వధంపఁగాననుట శ కావ్యమతంబిదిగాన నెట్టులన్

గడుగొని శత్రులన్ జెరుపఁగొంచుటకార్యమురాజనీతిమై.

తే. పరులవలన బాధ • వొరయకుండఁగ సాధు

జనుల ధనముఁగాఁచు శ జనవిభుండు

కరుణదప్పి తాన శ హరియించువాఁడగు

నని సాధులోక శ మేమిసేయు.

12

క. ఆరంభరహితు బొందునె

యారయసంపదలు హీనుఁ శ డయ్యును బురుషుం

డారంభశీలుఁడయి యక్య

తారంభుల నోర్పు నెంత శ యధికులనైనన్.

13

క. కడునధికుదోడఁ దొడరినఁ

బొడిచిన నొడిచినను బురుషు శ బురుషగుణం బే

ర్పడుఁగాక హీను నొడుచుట

కడిఁదియ పౌరుషము శ దానఁగలుగునె చెప్పుమా.

14

తే. వార్తయందు జగము శ వర్తిల్లుచున్నది
యదియు లేని నాఁడ శ యఖిల జనులు
నంధకార మగును శ లగుదురు గావున
వార్త నిర్వహింప శ వలయుఁ బతికి.

15

ఉ. శత్రుల నాజి నోర్చుటయు

సర్వభయంబులఁ బొందకుండగా

ధాత్రిఁ బరిగ్రహించి యుచి

తస్థితి గాఁచుటయున్ బ్రయంబుతో

బాత్రుల కథఁమిగియును

బ్రాహ్మణపూజయుఁ జువ్వె యుత్తమ

క్షత్రియధర్మముల్ సుగతి

కారణముల్ విపులార్థమూలముల్. 16

తే. మిత్రసంపన్నుడైన న శ మిత్రు మిత్ర
బలముతోడ భేదించు దో శ ర్భలము జలముఁ
గలిఁగి దేశబలంబును శ గాలబలము •
గలుఁగువాని కసాధ్యంబు శ గలదె మేందు.

17

తే. క్షమయ తాల్చియుండఁ శ జన దెల్లప్రాప్త్యుదే
జంబుఁ దాల్చియుండఁ శ జనదు పతికి
సంతతక్షమందు శ సంతతతేజుండు
నగుట దోషమందు శ రనఘమతులు.

18

తే. ఉత్తమక్షత్రియుండేల శ నొరుల నడిగి
వేడువాఁడగుఁ దన భుజ శ విక్రమమున

నన్యధనములు పాజ్ఞించి శ యథ్కజనుల
కిచ్చుఁ గీర్తి దిక్కుల వెల శ యించుఁగాక.

19

గీ. జనులు నిగ్రహానుగ్రహ శ శక్తుఁడైన
రాజు శాసనమునఁజేసి శ రమణతోడ
నోలిఁ దమ తమ మర్యాద శ లొక్కనాడు
దప్పనోడుదు రిమ్మహీ శ తలమునందు.

20

క. ధీరమతియు తులతోడ వి
చారముసేయునది మును వి శ చారత బూర్వి
ప్రారంభమైన కార్యము
పారము వొందును విఘాత శ పదదూరంబై.

21

చ. జనపతియైనవాఁకిఁ బ్ర
చండమహాగతులాహ వాంతరం

బున మృతిబొందుటొండె మఱి
పుత్రులపై దనరాజ్యభార మె
ల్లను నియమించి యేగి గిరు
లం దప మొక్కగ జేయుటొండెగా
కనిమిషలోకభోగసుఖ
మందఁగఁబోలు నె శాశ్వతంబుగఁ.

22

అంతశ్శత్రువులు.

క. క్రోధమ తపముఁ జెఱుచును
గ్రోధమయనిమాదులైన శ గుణములఁ బాపుఁ

క్రోధ మధర్మక్రియలకు

బాధయగున్ గ్రోధిగాఁ ద ర పస్వికిఁ జనునే.

23

క. అనుపమ నియమాన్వితత్వై

యనూన దక్షిణలఁ గ్రతున ర హస్రంబులు చే

సినవారికంటె నక్రో

ధనుఁడు గరంబధికుఁడండ్రు ర తత్వవిధిజ్ఞుల్.

24

క. క్షమా లేని తపసితపమును

బ్రమత్తు సంపదయు ధర్మ ర బాహ్యప్రభు రా

జ్యము చిన్న కుంభముల తో

యములట్టుల యద్రువంబు ర లగు నివి యెల్లన్.

25

క. అది సర్వదోషముల కా

స్పదమది దుఃఖితక్రియాను ర బాధంబులకున్

మొదలు నిరంతర దుఃఖ

ప్రదమని మదిఁదలఁచి తృష్ణ ర బ్రాతురు సునుతుల్. 26

సీ. క్రోధంబు పాపంబు ర క్రోధంబుననఁజేసి

యగుఁజువ్వె ధర్మకామాధోహాని

కడుఁగ్రోధి కజఁబంబుఁ ర గానండు క్రుద్ధుండు

గురునైన నిందించుఁ ర గ్రుద్ధుఁడైన

వాఁడవధ్యులనైన ర వధియించు మఱి యాత్మ

ఘాతంబు సేయంగఁ ర గడఁగుఁగుద్ధుఁ

జస్మాదృశులకు ధ ర రామబాధుల కిట్టి

క్రోధంబు తాల్చుట ర గుణమె చెపుమ

యెఱుకగల మహాత్ముఁ యెఱుకయన్ జలముల
నార్చుఁ గ్రోధమను మఁ యహనలంబు
గ్రోధవజ్రతుండు యగురుకొని తేజంబుఁ
దాల్చు దేశ కాల యతత్వమెఱిగి.

27

పాపకారణము.

తే. ధర్మమెఱిగి దానిఁ యదానొందుగా లాభ
లోభ పక్షపాత యలోలబుద్ధి
సభల నెవ్వఁడేని యసభ్యుడై పలుకువాఁ
డన్మతదోషఫలము యసనుభవించు.

28

తే. సాక్షియును ధర్మదశియు యసభలయందుఁ
దప్పఁజెప్పిరయేని యధర్మవృత్తి
వరుణపాశ సహస్రింబు యవానిఁగట్టి
పాయు నొక్కొక్క తేతేట యనాయతముగ.

29

క. తగునిది తగదని యెదలో
వగవక సాధులకుఁ బేద యవారలకెగ్గుల్
మొగిఁజేయు దుర్విసేతుల
కగు నీ నిమిత్తాగమంబు యలైన భయంబుల్.

30

క. తన యెఱిగిన యథాం బొరుఁ
డనఘా! యిది యెల్లు చెప్పు యమని యడిగిన చె
ప్పనివాఁడును సత్యముఁ జె
ప్పనివాఁడును ఘోరనరక యపంకమునఁబడున్.

31

తే. వేదవిహితవిధుల శ నాదరించుట యూర్ధ్వ
గతికిఁ దెరువు, విధులఁ శ గడచి యెందు
నాగఁబడినవాని శ లోగక చేయుట
యధమగతికి మాగఁ శ మనిరి బుధులు.

32

తే. ఎఱుకగలఁడేని మఱి శక్తుఁ శ డేని యన్యు
లన్యులకు హింసగావించు శ నపుడు దానిఁ
బూని వారింపకున్న న శ స్పరుషుఁ డేగు
హింససేసినవారల శ యేగు గతికి.

33

తే. సభకు వచ్చి ధర్మ శ సందేహ మడిగిన
నఱిఁగి చెప్పకుండి శ రేని సభ్యు
లన్యతదోషఫలము శ నందథఁ మొందుదు
రనిరి ధర్మవేదు శ లైన మునులు.

34

క. ఋతుమతియై పుత్రాధఁము
పతిగోరిన భార్యయందుఁ శ బ్రతికూలుండై
ఋతువిఫలత్వముఁ జేసిన
నతనికి మఱి భూణహత్య శ యగునండు బుధుల్ - 35

సత్యము.

చ. నుతజలపూరితంబులగు

నూతులు నూరిటికంటె సూన్యత
వ్రత యొక బావి మేలు, మఱి

బావులు నూరిటికంటె నొక్క స

త్కతువది మేలు తత్కతు శ

తంబునకంటె సుతుండు మేలు త

త్సుతశతకంబుకంటె నొక

సూన్యతవాక్యము మేలు సూడఁగన్. 36.

క. వెలయంగ నశ్వమేధం

బులు వేయును నొక్కసత్య శ మును నిరుగడలన్

దులనిడి తూపఁగ సత్యము

నలనను ములుసూపు శ గౌరవంబున పేర్చిన్. 37

తే. సర్వతిర్థాభిగమనంబు శ సర్వవేద

సమధిగమము సత్యంబుతో శ సరియుగావ

ఎఱుఁగు మెల్లధర్మంబుల శ కెందు బెద్ద

యంఁడు సత్యంబు ధర్మజ్ఞ శ లైన మునులు. 38

దుష్టస్వభావము.

క. పలుమరు శపథంబులు నం

జలులును నభివాదనములు శ సామప్రియ భా

షలు మిథ్యావినయంబులు

గలయవి దుష్ట స్వభావ శ కాపురుషులకున్. 39

క. ధృతిసెడి వేడెడివానిని

నతిధిని నభ్యాగతుని భ శ యస్థుని శరణా

గతుఁ జంపుట కొడఁబడు దు

ర్మతి కిహముఁ బరము గలదె శ మది బరికింపన్. 40

క. కడు ననురక్తియు నేర్పును
 గడఁకయుఁగల వారి నుఱక శ గడవఁగ నెఱుఁగ్
 నొడిలెడు వివేకశూన్యుల
 కడనుండెడు సంతకంఁటె శ గష్టముగలదె. 41

తే. పరవనోపకయున్న మై శ మరచి పెంఁగి
 బెనఁగియున్నను బ్రసవింప శ మొనసియున్నఁ
 దెవులుగొనియున్న మృగములఁ శ దివిరియేయ
 రెఱచి యాహారముగమను శ నెఱుకులైన. 42

క. తన కిమ్మగునంతకు దు
 ర్జనుఁ డిష్టుఁడ పోలెనుండి శ సర్పమువోలె
 దనకిమ్మగుడును గరచును
 ఘనదారుణ శోకగరళ శ ఘనదంష్ట్రలచేన్. 43

క. పరహితబలవంతులు సు
 స్థిరమూలాన్వితములు పాప శ ధీయుతులు పర
 స్పర సంశ్రయమున జీవిం
 తురు మనుజులు వనములోని శ ద్రుమములుపోలెన్. 44

క. మఱచినఁ దలఁపింపఁగ నగు
 నెఱుఁగనినాఁడెల్లచాట్ల శ నెఱిఁగింపనగున్
 మఱియెఱిఁగి యెఱుఁగనొల్లని
 కఱటికిఁ దెలుపంగఁ శ గమలగర్భుని వశమే. 45

ఉత్తమధర్మము.

- క. అలిగిన నలుఁగక, యెగ్గులు
వలికిన, మఱివిననియట్లు, శ్రీ బ్రతివచనంబుల్
వలుకక చిన్నము వడియెద
దలంకకయున్నతఁడు చూవె శ్రీ ధర్మజ్ఞుఁ డిలన్. 46
- క. మనమున నైరమాఁ దలఁపమి
యును సద్ధర్మాత్ముఁడగుట శ్రీ యును గుణములు నే
కొని దోషంబులు విడుచుట
యును నుత్తముఁడైన పురుషు శ్రీ నుత్తమగుణముల్. 47
- క. ఎఱుకగలవారి చరితలు,
గఱచుచు, సజ్జనులగోష్ఠిఁ శ్రీ గదలక, ధర్మం
బెఱుఁగుచు, నెఱిగినదాని,
మఱవ కనుష్ఠించునది స శ్రీ మంజస బుద్ధిన్. 48
- క. ఇచ్చునది ధనము పాత్రున
కచ్చుగం నొరువేడకుండు శ్రీ నది యభిముఖులై
వచ్చిన యాశాఘ్నల వృధ
పుచ్చక చేయునది సర్వ శ్రీ భూతప్రీతిన్. 49
- క. మనమునకుఁ బ్రియంబును హిత
మును బధ్యము తధ్యమును న శ్రీ మోఘము మధురం
బును బరమితమును నగు బలు
కొనరఁగఁ బలుకునది ధర్మ శ్రీ యుతముగ సభలన్. 50

అకార్యము.

క. మదమలిన మనస్కుండయి
 తుదిలేక వినయముఁజేయు శ దుర్జనునకు సౌ
 ఘద పెద్దయయ్య నాతని
 మొదలిఁటి సంపదయుఁ జెడు నశమోఘము దీనన్. 51

తే. అన్యకీర్తనంబు శ నన్యనిందయుఁ దన్ను
 బరఁగఁ బొగడికోలు శ బ్రబ్బికోలు
 నాపగాతతనూజ శ యార్యవృత్తములు గా
 వనిరి వీని వాద్యు శ లయిన మునులు. 52

తే. అల్పుఁడయ్య మనుజుఁ శ డతిపరాక్రమమునఁ
 బేర్పిఁదరతరంబ శ పెరుగుచున్న
 వాఁడు మ్రానిమొదలి శ వల్మీకమామ్రానిఁ
 జెఱుచునట్లు గడఁగి శ చెఱుచుఁ బరుల. 53

క. భూరిగుణోన్నతు లనఁదగు
 వారికి ధీరులకుఁ ధరణి శ వల్లభులకు వా
 క్సారుష్యము సనునె మహా
 దారుణమది విషముకంటె శ దహనముకంటెన్. 54

తే. తగిలి నిత్యంబు నేకాంత శ ధర్మశీలుఁ
 డగుట యుక్తమె పురుషున శ కట్టివాని
 వెలయ నధఃకామంబులు శవిడుచుఁ బ్రాణ
 విగతు సుఖదుఃఖములు రెండు శ విడుచునట్లు. 55

చ. ధనపతితో దరిద్రునకుఁ
 దత్వవిదుండగువానితోడ మూ
 ఖునకుఁ బ్రశాంతుతోడఁ గడుఁ
 గ్రూరునకున్ రణశూరుతోడ భీ
 రునకు వరూధితోడ నవ
 రూధికి సజ్జనుతోడఁ గష్ట దు
 ర్జనునకు నెవ్విధంబునను
 సఖ్యము దానోడఁగూడనేర్చునే.

56

సతీకర్తి.

గీ. కీర్తిలేనివాని శ కిని జీవనంబు ని
 రథాకంబు నూవె శ యవనిమీఁద
 నిత్యమయిన ధనము శ నిర్మిలకీర్తియ
 యట్టి కీర్తివడయు శ ట శ్రమంబె.

57

క. ఇల కీర్తి యెంతకాలము
 గలిఁగి ప్రవర్తిల్లునంత శ కాలంబును ని
 త్యులు గారె కీర్తిగల పు
 ణ్యులు గీర్తివీహినుఁడెందు శ నుం బూజ్యుఁడే.

58

పాతివ్రత్యము.

తే. ఎట్టిసాధ్వలకును శ బుట్టినయిండ్లను
 బెద్దకాల మునికి శ తద్దండగదు
 పతులకడనె యునికి శ సతులకు ధర్మపు
 సతుల కేడుగడయుఁ శ బతులు చూవె.

59

తే. అనపహార్యంబు, తేజోమ శ యంబు, సర్వ
గుణములకు నలంకారంబు శ గురుతరంబు
భామలకుఁ బతిభక్తియ శ పరమమైన
భూషణంబిట్టివే పెరి శ భూషణములు.

60

ధర్మపత్ని.

క. అలయునెడ డయ్యునెడ నా
కలియుఁ దృషయ్యునైనయెడలఁ శ గడుకొని ధరణీ
తలనాధ! పురుషునకు ని
మ్ముల భార్యయపాఁచుఁ జిత్త శ మున దుఃఖంబుల్. 61

క. సతియును గుణవతియుఁ బ్రజా
వతియు ననువ్రతయు నైన శ వనిత నవజ్ఞా
న్వితదృష్టిఁజూచు నతి దు
ర్మతి కిహముం బరము గలదె శ మది బరికింపక. 62

క. సంతతగృహమేధిఫలం
బంతయుఁ బడయంగనోపు శ నను గుణభార్యా
వంతుం డగువాఁడు క్రియా
వంతుఁ డుదాంతుండు పుత్ర శ వంతుండు నగున్. 63

సీ. ధర్మార్థకామసా శ ధన కుపకరణంబు
గృహసీతివిద్యకు శ గృహము విమల
చారిత్ర శిక్షకా శ చార్యకంబస్వయ
స్థితికి మూలంబు స శ ద్ధతికి నూత

గౌరవంబున కే శ క కారణంబున్నత
 సిరగుణమణులకా శ కరము హృదయ
 సంతోషమునకు సం శ జనకంబు భార్యయ.
 చూవె భర్తకు నొండ్లు శ గావు ప్రియము

లెట్టి ఘట్టములను శ నెట్టియాపదలను
 నెట్టితీరములను శ ముట్టఁబడిన
 పంతలెల్లఁ బాయు శ నింతులఁ బ్రజలను
 నొనరఁజూడఁగనిన శ ప్రజల కెందు.

54

స్త్రీ

తే. పురుషుకంటె మున్ను శ పరలోకమేగిన
 సతియ నోచినదియు శ సతులలోవఁ
 బురుషహీనయైనఁ శ బరమపతివ్రత
 యయ్య జగముచేత శ వ్రయ్యఁబడదే.

65

గీ. పడినయామిషంబుఁ శ బత్తు లపేక్షించు
 నట్లు పురుషహీన శ యైన యువతిఁ
 జూచియెల్లవారుఁ శ జాలకనపేక్షింతు
 రిదియుఁ బాపమనక శ హీనమతులు.

66

గీ. తండ్రిచేయు తిలోదక శ దానవిధులు
 వొందుఁ బరలోకగతయైన శ పుత్రియందుఁ
 బుత్రిచేసినవిధులు త శ త్పురుషుఁగాని
 తల్లిదండ్రులఁ బొందవు ధర్మయుక్తి.

67

పుత్రులు.

క. పితృసంకల్పము సేయఁగ
 సుతులకవశ్యంబువలయు శ సుతజన్మఫలం
 బతిముదమునఁ బితృవరులకు
 హిత మొనరింపంగఁతుదె శ యోతయు భక్తిన్.

గీ. ఎల్ల నెయ్యములకుఁ శ దల్లిదండ్రులయందు
 సుతులవలని నెయ్య శ మతిశయిల్లు
 ధనములెంతగలిఁగి శ నను సుతరహితుల
 కెమ్మెయిన్ మనః ప్రీతి యమ్ములేదు.

69

క. తనయుండు తల్లిదండ్రులు
 వనిచిన పని సేయఁడేని శ బలు కెదలోఁ జే
 కొనఁడేని వాఁడు తనయుం
 డనఁబడునే పితృధనమున శ కర్హుఁడగునే.

70

జనకుఁడు.

క. తాన తననీడ నీతుల
 లో నేర్పడఁజూచునట్లు శ లోకస్తుతత
 త్సాను జనకుండుసూచి మ
 హానందముఁబొందు నతిశ శ య ప్రీతిమెయిన్.

71

క. విను గాహణపత్యమును న
 య్యనలము విహరింపఁబడుచు శ నాహవనీయం
 బున వెలుఁగునట్ల వెలుగును
 జనకుఁడు దా పుత్రుఁడై ని శ జద్యుతితోడన్.

72

ధర్మము.

క. ఆపదయైనను ధర్మముఁ
బ్రాపుగ రక్షింపవలయుఁ శ బరమాధర్మము ధ
ర్మోపాయము ధార్మికులకు
నాపరజన్మాంతరమున శ కగు గతమగుటన్. 73

క. ధర్మజ్ఞులైన పురుషులు
ధర్మపునకు బాధసేయు శ ధర్మపునెందున్
ధర్మముగా మదిఁడలఁపరు
ధర్మపు సర్వంబునకు హి శ తంబుగ వలయున్. 74

శ్లో. సర్వభూతదయకు శ సత్యవాక్యమునకు
ను త్తమంబు ధర్మ శ వొండెఱుంగ
నొరులనొప్పికొడ శ కుపతాపమొనరించు
నదియు కడు నధర్మ శ మనిరి మునులు. 76

ధనము.

క. అధర్మము యనధర్మమూలం
బధర్మ మాయావిమోహ శ నావహము నరుం
డధర్మాజ్ఞాన దుఃఖమున న
పాధీకృతజన్మఁడగుట శ పరమాధర్మమిలన్. 77

శ్లో. జలములందు మత్స్యంబులు శ జదలఁబట్టు
లామివంబెల్లు భక్షించు శ నట్లు దివిరి
యెల్లవాగును జేరి శ యనేకవిధుల
ననుదినంబును భక్షించు † రధర్మవంతు. 78

దర్శిద్రులు.

క. తిల గో సువర్ణదానం

బులు, నుపవాసములు తీర్థం శ ములసేవయు ని

మ్ములఁ జేయనివారు దరి

ద్రులు నిరతంబగుదురాత్మ శ దోషము పేర్కొనె. 79

పుణ్యపురుషులు.

క. కులపాంసనులై యహితం

బులు సే యుచునుండు చుట్ట శ ములఁ బొందక యి

మ్ములనుండువాడఁ పుణ్యఁడు

వెలయఁగగ్రామస్థితైక శ వృక్షమహాలేక. 80

అప్రియ లక్షణము.

గీ. కారణంబు లేక శ దారుణంబగు సాధు

హింససేయు కుజనుఁ శ డెల్లవారి

కప్రియుండు కాక శ యప్రియలక్షణం

బొందుగలదె తలఁప శ ను త్తములకు. 81

రాజమిత్రుఁడు.

తే. మొదలన ప్రియమయ్యును శ దుదిగరంబుఁ

బధ్యమగుఁ బలుక ప్రియులందు శ బలిమి నెనఁ

బలుకవలయు మోమోడక శ యొలసియట్టి

వాఁడు దగుమిత్రుఁ డగును భూ శ వల్లభునకు. 82

నన్నయనీతిరత్నములు.

19

కపట రాజమిత్రులు.

మ. విలసద్ధర్మ విశుద్ధవృత్తులు, యశో
వృద్ధుల్ గులాగ్రీయ బు
ద్ధులు, మధ్యస్థులు గార్యనిర్ణయ సమృ
ద్ధుల్, మానమాత్సల్య దూ
రులు, నాజాలినవారి పల్కులకు వై
రుధ్యంబుఁగావించు న
జ్ఞులు, భూనాథుల కాపులు సఖులునై
శోభింతు రత్యంతముల్.

83

ఉత్తమ గుణలాభము.

క. తలలును నీళ్ళును, వస్త్రం
బులు పుష్పసుగంధవాస శ్రీ మున సౌరభముం
బొలుపెసఁగఁ దాల్చుఁగావున
నలయక సత్సంగమమున శ్రీ నగు సన్మణముల్.

84

మంచికాలము.

క. మతిఁదలఁపగ సంసారం
బలిచంచల మెండమావు శ్రీ లట్టుల సంప
త్రృతతు లతిక్షణికంబులు
గతకాలము మేలు వచ్చు శ్రీ కాలముకంటెల్.

85

విద్యా లాభము.

క. గురుశుశ్రూష యొనర్చుచుఁ
బరమక్లేశమునఁ జేసి శ్రీ పడసిన విద్యల్

స్ఫురియించుఁగాక గురుముఖ
విరహితముగఁ బడసినవియు ॥ వెలయునె యెందున్.

విప్రులు.

ఉ. నిందుమనంబు నవ్యనవ
నీతసమానము పల్కుదారుణా
ఖండలశస్త్రతుల్యము జ
గన్నత విప్రులయందు నిక్కమీ
రెండును రాజులందు విప
రీతముగావున విప్రుఁడోపు నో
పం డతిశాంతుఁడయ్యు నర
పాలుఁడు శాపముఁ గ్రమ్మరింపగన్.

చ. అడిచినఁ దిట్టినన్ మఱి మ
హాపరుషంబులు వల్కి యల్కతోఁ
బొడిచిన నుత్తమద్విజలు
పూజ్యులు వారల శిగ్గుఁజేసినన్
జెడు నిహమంబరంబు నిది
సిద్ధముగావుటెఱింగి భక్తి నె
ప్పుడు ధరణీసురోత్తములఁ
బూజలఁ దన్నుదు నల్లనోడుదున్.

ఉ. భూనుతకీర్తిబ్రాహ్మణుఁడు
పుట్టఁగఁ దోడనపుట్టు నుత్తమ
జ్ఞానము సర్వభూతహిత
సంహితబుద్ధియుఁ జిత్తశాంతియున్

మానమద్రవహాణము శ

మంబును సంతత వేద విద్యను

ష్ఠానము సత్యవాక్యము దృ

ఢవ్రతమున్ గరుణాకరత్వమున్. 89

చ. ఫలపవనాంబుభోజన శు

భప్రదవృత్తులఁజేసి చూడ మ

ర్బలతనులయ్యు బ్రాహ్మణు ల

పారతపోబలసంపదన్ మహా

బలయుతు లట్టివారలకు

భవ్యులకెందు నసాధ్యమెద్దియున్

గలదె చరాచరాఖిల జ

గంబులఁ బూజ్యులుగారె సద్విజుల్.

సంసారము.

క. అలసారము సంసార మ

ఖిలదుఃఖావహాము భయని శ కేతనమతి చం

చలము పరాధీనంబిం

దుల జీవన మేల నమ్ము శ దురు తత్వజ్ఞుల్.

91

పూర్వకర్మము.

క. ఆదిని సంయోగవియో

గాది ద్వందములు దేహు శ లగువారికి సం

పాదిల్లక తక్కవు పూ

ర్వోదిత కర్మంబు లెట్టి శ యోగికి నైనన్.

92

స్నేహము.

- క. స్నేహార్ణవమగ్నుండయి
దేహి మహాదుఃఖములన శ ధృతిబొందును దుః
ఖాహతుఁడు శోకతాపవి
మోహాయగున్ స్నేహమూల శ ములు రాగాదుల్. 93

మృత్యువు.

- గీ. అంతకుండు జనుల శ కాసన్నుఁడైయుండ
నిమిషమాత్రమేని శ నిశ్చయింపఁ
దగని జీవనంబుఁ శ దద్ద సుస్థిరముగాఁ
జేసి కార్యమెడయుఁ శ జేయఁదగునా? 94

సముదాయబలము.

- గీ. బలముగలవానిఁ బలువురు శ బలవిహీను
లొక్కటైకూడి నిజిఁంతు శ మత్సహించి
మధువుఁగొన నుత్సహించిన శ మనుజుఁబట్టి
కుట్టి నిజిఁంచు మధుకర శ కులము నట్లు. 95

ఉభయలోక సుఖప్రాప్తి.

- క. అనవద్యతీర్థసేవన
మును గపిలాస్వర్ణాదాన శ ములు నుగ్రతపం
బును జేయనివారికిఁ బో
లునె పడయఁగఁ బేర్చి నుభయ శ లోకసుఖంబుల్. 96

నానావిషయములు.

క. జనవినుత యగ్నిహోత్రం
బును సంతానమును వేద శ్రములు నెడపంగాఁ
జన దుత్తమవంశజులకు
ననిరి మహాధర్మనిరతు శ్ర లైన మునీంద్రుల్. 97

క. సమశీలవ్రతయుతులకు
సమధనవంతులకు సమసు శ్ర చార్మితులకు
దమలో సఖ్యమును వివా
హమునగుగా కగునె రెండు శ్ర నసమానులగున్. 98

క. ఎట్టి విశిష్టకులంబునఁ
బుట్టిన సదసద్వివేక శ్ర ములు గల్గియు మున్
గట్టిన కర్మఫలంబులు
నెట్టిన భోగింపకుండ శ్ర నేర్తురె మనుజుల్. 99

క. కడు నలకయుఁ గూర్మియు నే
ర్పడ నెఱిగించునది వాని శ్ర ఫలకాలమునన్
బిడుగును గాడ్చును జనులకుఁ
బడుటయు వీఁచుటయు నెఱుక శ్ర పడియెడుభంగిన్. 100

క. కృతమెఱుఁగుట పుణ్యము స
న్మతిదానికి సనుముసేత శ్ర మధ్యము మఱి త
త్కృతమున కగ్గలముగ స
త్కృతిసేయుట యుత్తమంబు శ్ర కృతబుద్ధులకున్. 101

క. కుల రూప గుణ ద్రవ్యం

బులు విక్రమవంతునందు శ భూవిదితములై

నిలుచు నవిక్రమునకు నివి

కలిగియు లేనిక్రియ నప్ర శ కాశంబులగున్.

102.

తే. ఉత్తమజ్ఞానవృద్ధునా శ నుండెనేని

బాలుడయ్యును బూజ్యుండు శ బ్రాహ్మణుండు

క్షత్రియుండు పూజ్యుడమితవి శ క్రమసమృద్ధి

నుద్విపతులలో నధికుడై శ యుండునేని.

103.

క. బలహీనులైనవారలు

బలవంతుల నొడుచునపుడు శ బహువిధ మాయా

చ్ఛలములఁజేయుట యెందును

గలయదియా జయమకాదె శ కర్తవ్యులన్.

104.

క. మతిమఱచి యనిస్తీర్ణన్

ప్రతిజ్ఞుడగువాని కోప శ పటుదహనము ని

ర్గతమైపడి యరణిసము

ద్ధితదహనమహోల నాత్మ శ దేహమునేర్పున్.

105.

క. అలయక నిమిత్తజంబగు

నలుకనుక్షమియించి శాంతుఁ శ డగు పురుషుం డి

మ్ముల రక్షింపఁగనోపునె

పాలుపుగ ధర్మార్థకామములు సమములుగాన్.

106.

క. శోకభయస్థానంబు

లనేకము గలిగిన వివేక శ హీనుఁడు మదిలో

నాకులతఁ బొందునట్లు వి
వేకముగలవాఁడు బుద్ధి శ్ర వికలుండగునే. 107

క. శారీర మానసమహా
దారుణ దుఃఖములఁజేసి శ్ర తఱిగి శరీరుల్
క్రూరతబాధలఁ బొందుదు
రారెంటిని విడుతురార్యు శ్ర లమలినబుద్ధిన్. 108

చ. అలఘు గుణంబులం దధికు
డైన మహాత్ముఁడు రోగకోపమా
యలఁబడి యక్షమావిదశుఁ
డై యచిరాంశులతావిలాస చం
చలమగు లక్ష్మీకాసపడి
సత్యము ధర్మముఁ దప్పి సత్సభా
వళిఁదగు వారియొద్దఁదగు
వాఁడయి సజ్జనుడుఁడనోవునే. 109

గీ. కార్యసిద్ధిఁబొంది శ్ర కాలంబు దేశంబు
నెఱిఁగి బుద్ధిమంతు శ్ర లెల్లప్రొద్దు
సాహసంబువిడిచి శ్ర సామా ద్యపాయప్ర
యుక్తచేయుదురు య శ్ర ధోచితముగ. 110

క. కడుకొని సుఖదుఃఖములై
నడచుచితమె యాత్మనింద యెయ్యెడల మనం
బడలక యేకాకృతి నె
ప్పుడునుండుట చూవెపురుషు శ్ర పురుషార్థమిలన్. 111

నన్నయ నీతిరత్నములు.

ల ఘు టీ క.

నన్నయట్టారకుడు (మహాభారతమునందు) చెప్పిన నీతిపద్యములలోని కెల్ల నివి రత్నములు గావున నీపద్యముల కీ పేరు వచ్చినది. ఈ మహాకవి యించుమించుగా క్రీస్తుశకము 1022వ సంవత్సర ప్రాంతమున నున్నవాడని చెప్పవచ్చును.

1. కులముగలవాడు = గొప్పకులమునందుఁ బుట్టినవాడు; రాజున నామము = రాజు సొగ్గ మైన పేరును (ప్రజలనురంజింపఁ జేయువాడుగావున రాజవంశుడును.)

2. : 'గుఱుకొని = ప్రయత్నముజేసి; కార్యకార్యములు = చేయఁదగిన పనియు; జేయరానిపనియును (కార్య-అకార్యములు సర్వ దీర్ఘసంధి) దుశ్చరితుడు = (దుష్ట-చరితుడు, సమాసమందు వణవిపరిణామము) దుర్మా ర్గుడు; గురుని = విద్య చెప్పినవానిని; నానా; తండ్రిని; మహీశుడు = రాజు (మహి-ఈశుడు) నానావిష్ణువు.

3. జనపాలుడు = రాజు (ప్రజలనుపాలించువాడు) మృదుకర్మము = శాంతమైనశిక్ష (మృదువైన కర్మము. కర్మధార యసమాసము) కూర కర్మము = కఠినశిక్ష (కూరమైన-కర్మము. కర్మధారయము) అనపాయతక = అపాయములేనివానినిగా (అ- అపాయము- నష్ట సమాసము)

4. అచులినమతిక = నిర్మలమైన మనస్సుతో; ఆత్మచ్ఛిద్రములు = తనలోపములు ఆత్మ-చ్ఛిద్రములు వక్షిత్తురువ సమాసము.

5. బలహీనులు = బలములేనివారు; విశేషము చేర్చుకొనుము. చదువుట=చంపుట; అధిక దోర్జీర్యసుహృద్భలులు=ఎక్కువయిన బాహు పరాక్రమము, స్నేహితులునుగలవారు. అక్షేపసాధ్యులు = సులభముగా సాధింపదగినవారు.

7. కటి=సమయము; రిపుక్=శత్రువున; తనయఱకడక్ = తన భుజముమీద (దే) గౌరవించుకలయుననుట; వృద్ధులము = వృద్ధికుండ, ఈపోలికలయందలి చమత్కారమును దెల్పుము.

8. జడవతి = తెలివిలేనివాడు; చేకొనక్=తీసుకొనఁగా (కొను ధాతువు క్రియావిశేష మైనరూపము) పద్ధతులక్=త్రోవలందు.

9. ఉనికి = నివసించుట; ఉల్కిలాకణము = పెద్దదియగు నిప్పు కణము; ఉగ్రశైలాటవులు=భయంకరములగు కొండలు, నరణ్యములును.

10. మొససి=పూనిక జేసి; కడక్ = సమీపమునందు; కుమతి = మూఢబుద్ధిగలవాడు; దీఘకటుజకాఖగంబు = పొడవైన చెట్టుకొవ్వు యొక్క చివర (కర్మధారయము వస్తీతత్పురుషము); ప్రమత్తత్వము= పారపాటు జెందుట.

11. తృడయక=అలస్యముచేయక; కృతాపరాధులక్= చేయబడిన యపరాధముగలవారిని; కృత-అపరాధులక్, సవర్ణదీర్ఘసంధి బహువ్రీహి సమాసము; కడఁగి=పూని; కావ్యమతము=శుకాచార్యునిమతము; కడు కొని=అతిశయించి.

12. పరులవలనక్=శత్రువులవలన; పారియకుండక్ = కలుగకుండ; సాధులోకము=సజ్జనులసమూహము.

13. ఆరంభరహితుడు = ప్రయత్నములేనివాడు; తృతీయాతత్పు రుషము; ఓర్పుక్ = ఓడించును.

14. తొడరినన్ = ఎదిరింపఁగా; పొడిచినన్ = పోట్లాడినను; ఒడిచినన్ = జయించినను; కడిది = శౌర్యము, అధిక్యము.

15. వార్త = సందేశము; అంధకారమగులు = చీకటిమునిగిన వారు, అజ్ఞానముగలవారనుట.

16. ఆజి = యుద్ధము; పరిగ్రహించుట = స్వీకరించుట; ఉచిత స్థితి = తగినరీతి క్షత్రియధర్మముల్ = రాజధర్మములు; పాతులు = తగిన వారు; ఈగి = దానముజేయుట; రూ, ఈవి, విపులాధిమూలములు = గొప్పధనమునకుఁ గారణములు.

17. మిత్రసంపన్నుడు = స్నేహబలముకలవాఁడు (ఎక్కువస్నేహితులు గలవాఁడనుట) దోర్బలము = భుజబలము; చలము = మిక్కిలి అసాధ్యము, సాధింపరానిది.

18. సంతతక్షుముడు = ఎల్లప్పుడును ఓర్చేకలవాఁడు; సంతత తేజుండు = ఎల్లప్పుడును పరాక్రమమే కలవాఁడు; ఇందలివి శేషము బోధింపుము. అనఘమతులు = నిర్మలమగు బుద్ధికలవారు.

19. ఉత్తమక్షత్రియుండు = గొప్పవంశమందు బుట్టిన రాజు.

20. నిగ్రహానుగ్రహశక్తుఁడు = శిక్షించుటకును, రక్షించుటకును సమర్థుడైన వాఁడు.

21. పూర్వప్రారంభము = ముందుగా మొదలుబెట్టబడినది. విఘాత పదదూరము = విఘ్నములు గలిగించువానికి దూరముగా నుండునది.

22. ప్రచండమహాగులన్ = సహింపశక్యముగాని గొప్పమనముల చేత, అహవాంతరంబునన్ = యుద్ధభూమినడుమ; అహవ-అంతరము-వష్టి తత్పురుషసమానము-అనిమిషలోకభోగసుఖము = స్వర్గలోకమందలిసుఖము వలనగలుగు సంతోషము (దేవతలకు తెప్పపాటు లేదుగావున అనిమిషులని చెప్పబడును.)

23. క్రోధము = అంతశ్శత్రువులలో నొకటి, కోపము; అణిమాదులు = అణిమ, మహిమ, గరిమ, లఘిమ, ప్రాప్తి, ప్రాకామ్యము, ఈశత్వము, శశిత్వము; యెనిమిది యైశ్వర్యములు; ధర్మక్రియలు = పుణ్యకార్యములు, క్రోధి = కోపముగలవాఁడు; తపస్వి = ముని, తపము జేయువాఁడు.

24. అనుపమనియమాన్విగులు = సాటి లేని ప్రతిజ్ఞతోఁ గూడుకొనిన వారు; అనూనదక్షిణలు = ఎక్కువయగు సత్కారములు; క్రతుసహస్రంబులు = వేయి యజ్ఞములు; అక్రోధనుఁడు = కోపములేనివాఁడు; తత్వవిధిజ్ఞుర్ = యధార్థము తెలిసినవారు.

25. క్షుమ = ఓర్పు; ప్రచుత్తుసంపద = గర్వముచేతశరీరమును దెలియనివానిసంపత్తు; తత్సమసమానము. ధర్మబాహ్యప్రభురాజ్యము = రాజధర్మమును విడిచిన రాజుయొక్క రాజ్యము; భిన్నకుంభములతోయములు = పగిలిపోయిన కుండలలోనినీరు; అధ్రువము = అనిత్యము; ఇందలిపోలికకు ప్రయోజనమేమి ?

26. ఆస్పదము = స్థానము; దురితక్రియానుబంధములు = పాపకార్యములతోఁ గూడుకొనినవి; నిరంతరదుఃఖప్రదము = ఎడతెగని కష్టమునుగలిగించునది; తృష్ణ = ఆశ.

27. ధర్మకామాధర్మహాని = ధర్మకామాధర్మములు రాజధర్మములు; పీనికాటంకములుగలుగుట; కజ్జము = పని; క్రుద్ధుండు = కోపముఁజెందినవాఁడు; అవధ్యులు = శిక్షింపఁదగనివారు; ఆత్మఘాతము = తనను హింసజేసికొనుట; అస్మాదృశులు = మావంటివారు; ఛర్మానుబంధులు = ధర్మముననుసరించువారు; ఎఱుకగల మహాత్ముఁడు = తెలిసినగొప్పవాఁడు; ఈ పద్యమునందలి తాత్పర్యమును సంగ్రహముగాఁజెప్పుము.

28. లాభ లాభ పక్షపాతలాలబుద్ధిక్ = లాభమునందలియాశచేత
గలుగు పక్షపాతమువలన చలించిన బుద్ధిచేత; అన్యతదోషఫలము = అసత్య
మాడినందునగలుగు పాపఫలమును.

29. ధర్మదశిక్ = న్యాయమును విచారించువాఁడు; వరుణపాశ
సహసంబు = వరుణ దేవుని వేయిపాశములు. ఇందలిసంబంధమునువిశదీకరింపుము.

30. అనిమిత్తాగమంబులు = నిష్కారణముగా గలుగునవి.

31. మూరసరకపంకము = భయంకరమైన సరకమనేడిబురద.

32. వేదవిహితవిధులు = వేదమందుఁ జెప్పబడిన ధర్మములు; అధ
మగతి = హీనత్వమును బొందుట.

33. ఎటుకగలవాఁడు = తెలిసిన వాఁడు; హింసచేసినవారల
యేగుగతి = పరహింసచేసినవారు పొందెడు సరకము.

34. ధర్మసందేహము = ధర్మకార్యమందుకలుగు సంశయము;
ధర్మవేదులు = ధర్మమును తెలిసినవారు.

35. ఋతుమతి = రజస్వల; భూణహత్య = గర్భమునుపోగొట్టుట.

36. నుతజలపూరితంబులు; ప్రసిద్ధములైన నీరుతో నిండినవి;
నూన్యతవాక్యము = సత్యమైన వాక్యము.

37. అశ్వమేధంబులు = అశ్వమేధయాగములు; వివరించి చెప్పము.

38. సర్వతీర్థాభిగమనంబు = అన్ని తీర్థములకు వెడలుట; సర్వ
వేదసమధిగమము = నాలుగు వేదములును జదువుట.

39. శపథంబులు = ప్రతిజ్ఞలు; సామప్రియభాషలు = శాంతముతో
గూడి యిష్టముగానుండు పలుకులు; మిథ్యావిషయంబులు = అసత్యములైన విన
యములు; దుష్ప్రస్వభావకాపురుషులు = దుష్ప్రస్వభావముగల క్షత్రియపురుషులు.

40. ధృతిచెడి=ధైర్యములేక; శరణాగతుఁ=రక్షణమును గోరిన వానిని.

41. అనురక్తి=అనురాగము; కడఁక- పూనిక; ఎగ్గుల్=దూషణవాక్యములు, కీడు; వివేకశూన్యలకడఁక=జ్ఞానములేనివారియొద్ద.

42. పెంటిఁబెనఁగియున్నఁ=పెంటితోఁగూడుకొని యుండగా; ఎఱచి = మాంసము.

43. ఘనదారుణశోక గరళఘనదంష్ట్రలు=ఎక్కువ భయంకరమగు దుఃఖమును విషముగలగొప్పదంతములు; ఇందలిపోలికకు సాధకకృత్యము జెప్పము;

44. పరహిత బలవంతులు = ఇతరుల యిషమును బలముగలవారు, పరస్పర సంశ్రయము = ఒకరినొక రాశ్రయించియుండుట.

45. తెలపించుట=జ్ఞాపకము కలుగునట్లు చేయుట; కఱటి = వంచకుఁడు; దుర్జనుఁడు.

47. ఉత్తమగుణములు = గొప్పగుణములు.

48. కఱమచు = చదువుచు; సజ్జనులగొప్పి = మంచివారితో కూడియుండుట.

49. సర్వభూతప్రీతి = అన్నిజీవులకీష్టమగుట.

50. తథ్యము = నిజము.

51. మదమలిన మనస్కుడు=మదముచేత కలుషితమైన మనస్సు గలవాఁడు.

52. అన్యకీర్తనంబు=ఇతరులను పొగడుట; ప్రబ్ధికొలు=అధికముగా చెప్పుకొనుట.

53. వల్మీకము = పాముపుట్టి.

54. వాక్పారుష్యము = కఠినము; మాటలాడుట; 'దహనము' = అగ్ని.
55. ఏకాంతధర్మశీలుఁడు = ధర్మమును మాత్రమే గౌరవించువాఁడు.
56. తత్త్వవిదుఁడు = యథార్థము నెఱిగినవాఁడు; రణశూరుఁడు = యుద్ధమునందు శౌర్యముగలవాఁడు; వరూధి = సేనగలవాఁడు.
59. పెద్దకాలము = చాలకాలము.
60. అనపహార్యము = హరింప వీలులేనిది.
61. ఆలయునెడఁక = ఆలసటబొందినప్పుడు; తృష = దాహమగుట; పోచుక = పోగొట్టును.
62. సతి = పత్నివతి; ప్రజావతి = సంతానముగలది; అవజ్ఞాన్విత దృష్టిక = అవమానముతోఁగూడిన చూపుతో.
63. అనుగుణభార్యావంతుఁడు = తన ననుసరించు భార్యకలవాఁడు.
64. ఉన్నతస్థిరగుణమణులకు = గొప్పవియగు స్థిరములైన మంచి గుణములను రత్నములకు; ఆకరము = స్థానము.
65. పరలోకము = ఊర్ధ్వలోకము; వ్రయ్యబృడదే = సందింపఁ బడదా ?
66. ఆమిషము = మాంసము.
67. తిలోదకదానవిధులు = మరణించినవారి కూర్చోలోకములు గలుగుటకై చేయబడు పనులు.
68. పితృసంకల్పము = తండ్రికోరిక.
69. మనఃప్రియమ్ము = మనస్సున కిష్టమైనది.

71. లోకస్తుత = జనులచే స్తుతింపబడువాఁడా !

72. గాహాపత్యము = గాహాపత్యము అను అగ్ని; అహవనీ
యము = అహవనీయమను నగ్ని (గాహాపత్యమనియు నాహవనీయమని
యు నను నగ్ని దేవతాకములగు యాగములు గృహస్థులైన వారికి నిత్యకృత్య
ములై యున్నవి)

74. ఇందలి విశేషమును విశదముగాఁ జెప్పుము.

76. ఉపతాపము = సంతాపము.

77. మాయావిమోహనావహము = మాయాస్వరూపమగు మోహ
మును కలిగించునది; అధాజ్ఞానదుఃఖము = ధనము సంపాదించుటయందలి
దుఃఖము; అపార్థికృతజన్మఁడు = కృధ్ధాముగాఁ జేయఁబడిన పుట్టుక కల
వాఁడు.

78. చదలు = ఆకాశము.

80. కులపాంసనులు = వంశమును నశింపఁజేయువారు; గ్రామస్థి
తైక వృక్షము = ఊరిలోనుండు ప్రధానమగు వృక్షము.

82. పథ్యము = హితము.

83. విలసద్ధర్మ విశుద్ధవృత్తులు = ప్రకాశించుచున్న ధర్మముచే నిర్మల
మైన వృత్తిగలవారు; యశోవృద్ధుల్ = కీర్తిచే వృద్ధులైవారు (ఎక్కువకీర్తి
గలవారనుట) కులాగ్రీయబుద్ధులు = తమ వంశమునం దెల్లవారికంటె యెక్కు
వైన బుద్ధిగలవారు; కార్యనిర్ణయసమృద్ధుల్ = ఒకపనిని నిర్ణయించుట
యందు సంపూర్ణ ప్రజ్ఞగలవారు; మానమాత్సర్యదూరులు = అభిమానము
ఈర్ష్యయు లేనివారు.

85. అతిక్షణికంబులు = ఎక్కువత్వరలో నశించునవి.

86. పరమక్లేశము = ఎక్కువకష్టము; గురుముఖవిరహితము; స్వయముగా నేర్చుకొనినదనుట.

87. నన్యనవనీతము = అప్పుడు లీసినవెన్న; దారుణాఖండలశస్త్ర తుల్యము = భయంకరమగు వజ్రాయుధముతో సమానము.

88. మహాపరుషంబులు = ఎక్కువ కఠినవాక్యములు.

89. మానమదప్రహాణము = అభిమానమును మదమును పోగొట్టుట; దృఢవ్రతము = దృఢమగు పుణ్యకార్యాది నియమము.

90. ఫలపవనాంబుభోజనశుభప్రదవృత్తులు = ఫలములు, గాలి, నీరును తినుటచేత మంగళప్రదమైన వృత్తులు; దుర్బలతనులు = బలహీనమైన శరీరము గలవారు; అపారతపోబల సంపదఁ = అంతములేని తపోబలముయొక్క సంపదచేత; భవ్యులు = యోగులు.

91. అలసారము = మందమైన సంతాపముగలది; అలసఁ = అరము; అఖిలదుఃఖావహము = ఎల్లదుఃఖములను గలిగించునది; భయనికేతనము = భయమునకు స్థానము.

92. సంయోగ వియోగాది ద్వందములు = కలసియుండుటయు, విడచియుండుటయు మొదలగు జంటలు; పూర్వోదితకర్మంబులు = పూర్వ మందుపుట్టిన కర్మలు; పూర్వఁ = ఉదిత; గుణసంధిఁ = సం.

93. స్నేహోగ్ధవమగ్నుఁడు = స్నేహమును సముద్రమున మునిగిన వాఁడు; శోకతాపవిమోహి = దుఃఖముచేతను, సంతాపముచేతను భ్రాంతి చెందినవాఁడు; రాగాదుల్ = రాగము, ద్వేషము మొదలైనవి.

94. అంతకుండు = యముడు; ఎడ = దూరము.

95. మధుశు = తేనె; మధుశగతులము = శుక్లశృంగదలగుండు.

96. అనవద్యతీర్థసేవనము = పొగడఁదగినతీర్థరాజములను సేవిం
చుట; కపిలాస్వర్ణదానములు = కపిలవర్ణముగల గోవులను, బంగారమును
దానముజేయుట.

97. అగ్నిహోత్రము = అగ్నిహోత్రమను యాగము; స్వగ్గమును
గోరువారు చేయునట్టి యొకయాగము.

98. సమశీలవతయుతులు = సమానమైనయాచారముతోడను, వ్రత
ముతోడను కూడుకొనినవారలు.

99. విశిష్టకులము = గొప్పవంశము; సదసద్వివేకములు = మంచి
చెడుగులనెఱుఁగు జ్ఞానములు.

103. ఉత్తమజ్ఞానవృద్ధు = ఉన్నతమైన జ్ఞానముచేత కృద్ధుడైన
వాఁడు; ఇటు ప్రధమావిభక్తిలోపము. అమితవిక్రమసమృద్ధి = యెక్కువ
యైన పరాక్రమముయొక్క సమృద్ధి; ఉర్విపతులు = రాజులు; ఉర్వి = పతులు;
తత్సమసమాసము.

104. ఒడచుట = ఒడించుట; పొడచుట; బహువిధమాయాచర
ణము = అనేకములయిన మాయనెపములు.

105. అనిస్తీగప్రతిష్ఠాఁడునెరవేరని ప్రతిజ్ఞగలవాఁడు; కోపపటు
దహనము = కోపమను సమగ్రమైనయగ్ని; నిర్గతము = బయలుపెడలినది;
అరణి = మధించి నిప్పును బుట్టించు కొయ్య.

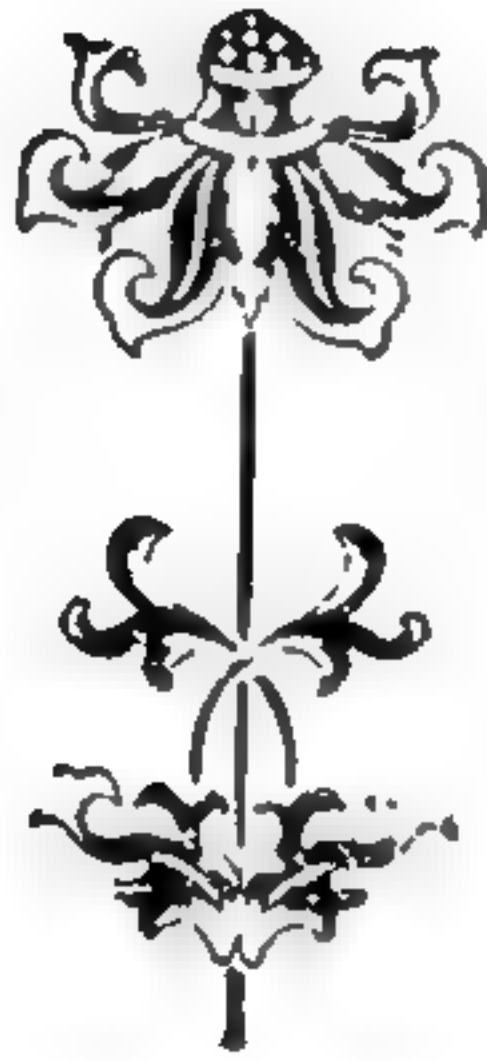
106. నిమిత్తము = ఏదేని ఒక కారణమువలనఁ బుట్టినది.

108. శారీరమానస మహాదారుణ దుఃఖములు = శరీరసంబంధము
లును, మనస్సుసంబంధములును నగు ఎక్కువ భయంకరములైన దుఃఖ
ములు; తపోగి = తగ్గి.

109. రాగకోపమాయలు = రాగ ద్వేష సంబంధమైన మాయలు; అచి
రాంఘు లతావిలాస చంచలము = మెరపుతీగె ప్రకాశమువలె చంచలమైనది.

110. సామాద్యపాయప్రయుక్తిక్ = సామ, దాన, భేద, దండ
ములను నాలుగైన యుపాయములను బ్రయోగించుటచే.

111. కడుకొని = అతిశయించి; ఆత్మనింద = తనను నిందించుకొనుట.

శ్రీమినాక్ష్యసమః.

అవసరవ్యాకరణము.

తత్సమము, తద్భవము, దేశ్యము, గ్రామ్యము అని తెలుగుభాషనాలుగు విధములుగా వాడబడును.

1. సంస్కృతప్రాకృతశబ్దములపై తెలుగువిభక్తులఁ జేర్చిననేర్పడునది తత్సమము. ఉ॥ రాముఁడు, లక్ష్మి; సముద్రము.

2. సంస్కృత ప్రాకృతములవలనఁ బుట్టినది తద్భవము. ఉ॥ కంబము. లచ్చి, చందురుఁడు.

3. తెలుగు దేశంబునందువ్యవహరింపఁబడుచు, రూఢియైనది దేశ్యము. ఉ॥ ఊరు, పేరు, కల్లు, ముల్లు.

4. గ్రంథములయం దుపయోగింపఁదగనిది గ్రామ్యము. ఉ॥ వస్త్రాఁడు; వైస్త్రాఁడు.

మఱియు నీభాషను తొమ్మిది విధముల విభాగముఁజేయవచ్చును.

1. నామవాచకము—(Noun) వస్తువులను; మనుష్యాది జీవరాసులనుఁ జెప్పును. ఉ॥ రాముఁడు; సముద్రము; పర్వతము.

2. సర్వనామము—(Pronoun) నామవాచకమునకు బదులుగా వచ్చును. ఉ॥ వాఁడు; అది.

3 విశేషణము—(Adjective) నామవాచకమందలి గుణమునుఁ జెప్పును. ఇది తఱచుగా నామవాచకమునకు ముందుఁ బ్రయోగింపఁబడును ఉ॥ మంచివాఁడు; చక్కనిది.

4. విభక్తి— (Preposition or case-termination) ఇది నామవాచకమునకుఁ దరువాత నుండును. ఉ॥ రామునిచేత, రామునికిఁ,

5. క్రియ—(Verb) కర్త చేయు పనినిఁ దెల్పును, ఉ॥ పోయెను; కొట్టెను.

6. అవ్యయము—(Adverb) దీనికి లింగవిభక్తి వచనములుండవు. ఉ॥ అప్పుడు; అదిగో; ఎక్కడ.

7. సమచ్ఛయము—(Conjunction) పదములను గలుపు ప్రత్యయము. ఉ॥ ను; యు.

8. ఆశ్చర్యార్థకము-కోపార్థకము—(Interjection) ఇది ఆశ్చర్యమును కోపమును తెలుపును. ఉ॥ ఔరా; అద్దిర; ఛీ; ఆ!

9. సమాసము—(Compound word) ఇది రెండు లేక మూడు పదములను కలిపి యేకపదముగాఁ జేయును. ఉ॥ ముక్కంటి, చలివెలుగు, ద్రుతప్రకృతికము, కళ అని వేరొకభేదము గలదు.

1. చివర నకారపాల్లుగలద్రుతప్రకృతికము. ఉ॥ అతనికొ; నాచేతకొ; నాకుకొ, నాయందుకొ.

2. చివర నకారపాల్లులేనిది కళ. ఉ॥ వాడు; వారు; నాకయి.

విభక్తులు [Prepositions]

1. ప్రథమావిభక్తి— [Nominative case] దు, ము; వు; లు;

2. ద్వితీయావిభక్తి— [Objective case] ని; ను; ల; కూర్చి; గుఱించి.

3. తృతీయావిభక్తి— (Instrumental case) చేత; చే; తోడ; తో.

4. చతుర్థివిభక్తి— [Dative case] కొఱకు; కై.

5. పంచమీవిభక్తి—(Ablative case) వలన; కంటె; పట్టి.

6. షష్ఠీవిభక్తి—(Possessive case) కి; కు; యొక్క; లోకొ, లోపలకొ.

7. సప్తమీవిభక్తి—(Locative case) అందు; ఇందు; న.

8. సంబోధనప్రథమావిభక్తి—(Vocative case or nominative case of address) ఓయీ, ఓరి; ఓసి.

సంఖ్యలు (Numbers)

ఏకవచనము—(Singular number) ఒకవస్తువును చూత్రము చెప్పును

బహువచనము—(Plural number) అనేకవస్తువులను చెప్పును.

కాలము (Tense) మూడు విధములు.

వర్తమానకాలము—(Present tense) బరగుచున్న కాలము.

భూతకాలము—(Past tense) కడచిన కాలము.

భవిష్యత్కాలము—(Future tense) రాబోవు కాలము.

పురుషము—(Person) మూడు విధములు.

ఉత్తమపురుషము—(First person) తనను గురించి చెప్పును.

మధ్యమపురుషము—(Second person) ఎదుటనున్న వానిని చెప్పును

ప్రథమపురుషము—(Third person) ద్వార లేని వానిని చెప్పును.

వాక్యము (Sentence): ప్రయోగము.

ఇందు కర్త (Subject) కర్మ (Object) క్రియ (Predicate) ముఖ్యముగా నుండును. ఒకప్పుడు కర్మ లేకుండగూడ నుండును.

ఇది కర్తృగకము. (Active Voice) కర్మాగకము (Passive voice) అనిరెండు విధములు.

కర్తృకమునందు కర్త ప్రధమావిభక్తియందును, గర్మ ద్వితీయా విభక్తియందును నుండును. (కర్తరిప్రయోగమనిగూడ చెప్పబడును.)

ఉ॥ రాముడు రావణుని చంపెను.

కర్మార్థకము—ఇందుకర్త తృతీయావిభక్తియందును, గర్మ ప్రధమావిభక్తియందునుండి క్రియకుఁ బడు ధాతువుసహాయముగా నుండును. ఇది కర్మణిప్రయోగమనిగూడఁ జెప్పబడును.

కర్మలేనిక్రియలు (Intransitive Verbs) అకర్మకములు, కర్మకలవి (Transitive Verbs) సకర్మములు.

సంధులు

మొదటిపదము తుదియచ్చునకును మీదిపదము మొదటి యచ్చునకును గలిసి మీదిపదము మొదటియచ్చొకటియే వచ్చుట సంధియనబడును.

ఉకారము కులుచగానున్నపుడు సంధినిత్యము. ఉ॥ రాముడు + అతడు = రాముడతడు.

అకారము కులుచగా నున్నపుడు సంధివికల్పము. ఉ॥ మేన + అత్త = మేనత్త. కొన్నియెడల యికారమునకుఁగూడ సంధివచ్చును. వికల్పమనగా నొకప్పుడు వచ్చును, వటియొకప్పుడు రాకుండును.

ఉ॥ ఏమి + ఏమి = ఏమేమి. అది + యేమి = అదేమి.

ప్రధమకానివిభక్తులయందలి యుకారమునకు సంధివికల్పము.

ఉ॥ నన్ను + అడిగెను = నన్నడిగెను, నన్నునడిగెను.

నాకొలుకు + యిచ్చెను, నాకొఱకిచ్చెను, నాకొఱకునిచ్చెను.

క్రియలయదికారమునకు సంధివికల్పము ఉ. వచ్చిరి + అపుడు = వచ్చిరపుడు, వచ్చిరియపుడు.

మధ్యనుపురుష క్రియలందికారమునకు సంధి నిత్యము. ఉ. ఏలితివి + అపుడు = ఏలితినపుడు.

అసమాపక క్రియలయందలి యకారమునకుసంధిరాదు. సంధి లేనపుడు మీదిపదమునందలి మొదటియచ్చునకు యకారము అగమము గాన వచ్చును.

ఉ॥ చేయక + ఇపుడు = చేయకపుడు.

యకారము, పు, పూ, వొ, వో, ఇవి తెలుగుమాటలకు మొదట నుండవు. వాక్యము నడుమనచ్చుండదు.

సామాన్య దోషములు.

తపస్	ఓపస్
అతను	అతఁడు
మాటలాడవలెను	మాటాడవలయును.
అడివి	అడవి
అవుతుంది	అగును
అనేకమంది	అనేకులు
అయితే	కాని
ఇర్వసు	ఇయ్యసు
ఎరగఁడు	ఎఱుఁగడు
నీళ్ళి	నీరు
దగ్గర	దగ్గఱ

వ్యాసరచన (Composition)

ఇందు మొదట శీర్షిక (Heading) నుంచవలయును. శీర్షికతాను వ్రాయఁబూనిన విషయము ననుసరించి యుండవలయును. తానువ్రాయదలచిన విషయమును (Matter) మూఁడు, నాలుగు విభాగములుగ (Paras) విభజింపవలయును.

1. ముఖ్యమైన విషయముయొక్క పుట్టుక లేక కారణము.
2. దాని ప్రాశస్త్యము.
3. దానివలనఁగలుగు నుపకారము లేక యపకారము.
4. దాని వరిమాణము—లేక యవసానము.

మనము సత్యమునుగూర్చి వ్రాయఁదలంతుమేని ప్రారంభించుటకు ముందు “ స త్య ము ” అని పెద్దయక్షరములతో ముందువ్రాసి తరువాత వ్రాయనారంభింపవలయును.

సత్యము పెద్దలసాంగత్యమువలనఁగాని లేక పూర్వులచేవ్రాయఁబడిన సత్కార్యపఠనమువలనఁగాని మనుజులయందుదయించును.

సత్యము యెల్లధర్మములలో నెక్కువ గౌరవింపఁబడును. ఎట్టిపుణ్య కార్యములును సత్యమునకు సమానములుగావు సత్యవాక్యమునందు గౌరవముగలిగి హరిశ్చంద్రుఁడను భూపాలుఁడు విశ్వామిత్రునివలనఁ బెక్కుకష్టములనొందియు తుదకెట్టి సమర్థులకునుపొందరానికీర్తినిపొందిపరమేశ్వరునే దర్శింపఁగలిగెను.

సత్యవాక్పరిపాలనమువలన ధర్మరాజు మానవశరీరముతోడనే స్వర్గ లోకమున కేగెను.

ఈ సత్యవాక్పరిపాలన మెట్టివారికిని సమస్త శుభములనొసంగఁగలదు.

అని క్రమముగా నాయావిషయములయందలి గుణములయొక్క ముందువెనుకలఁ బాటించి వ్రాయవలయును.

ముందువ్రాయవలసిన విషయము వెనుకను వెనుకవ్రాయవలసిన విషయము ముందును వ్రాయఁగూడదు. క్రమముననుసరించి యెన్నిభాగములు జేయుటకు వీలగునో తొలుత నాలోచించి వ్రాయుటకుఁ బ్రారంభముఁ జేయవలయును.

రస మా త్ర ము.

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనావర్టిక

పుస్తకం పంఖ్య	TPLA112B155
పుస్తకం పేరు	శక్తయ నీతి రత్నములు
తారీఖు	26/10/24
మొదలు అర్థం	NO
వెనుక అర్థం	NO
మొత్తం పేజీలు	45
పెద్ద సైజు పేజీలు	no
ఖాళీ పేజీలు	no
లేని పేజీలు	no
తయారు చేసినది	Triveni
పేజీలు విడదీసినది	o o Triveni
టైప్ చేసినది	Adwani
పరిశ్చ చేసినది	PRAGATHI
పేజీలు పరిచూసినది	
లైబ్రరీంగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	good